

Mohai V. Lajos

Az Égi Kapu

1.

Amikor a Bátyám porhüvelyét a sírba helyezték, arra gondoltam, hogy ezután már nincs, aki hazahívjon.

Azzal a sejtéssel élem hátralévő éveimet, hogy azon a napon, amikor meghalt, tévedésből az enyém helyett az Ő nevét kiáltották az Égből.

A halottak itt élnek velünk, és a Túlvilágon sem csökken a figyelmük irántunk – ezt a sejtetésemet a Bátyám nem fogadta el; félt a haláltól, és félt a halottak szellemétől is, a síri világban, a költőkkel ellentétben, pedig egyszerűen nem hitt. „A vaksötétben tapogatódzol, okoskodás ez, nem több annál”, szokta mondogatni, hogy a figyelmet másfelé terelje.

A halottat a gyászolók elsiratják, a koporsót a meszes földbe eltemetik. A sír púpos földhányás, szegélye friss lapátnyom, a tetején koszorúk szabálytalan halma virít. Hamarosan esőáztatta televény vagy égett gaz lesz belőlük, mely elcsúfítja a sírt, ezért meg kell válni a gyász e hirtelen pompájától. A koszorúszalagokat a hozzátartozók levágják, magukkal viszik – az emlékezésnek ehhez a titkos szertartásához sokan ragaszkodnak –, és úgy dobják ki a hasznavehetetlen szemetet.

A Föld beéri az új halottal.

A közeli családtagoknak sokáig tilalmas a felejtés. Gyakran kijárnak a sírhoz, hogy szemtől szembe kerüljenek a szerencsétlenségükkel, s hogy rosszakaróik ne vehessék őket a szájukra. Az évek során azonban lassan változik a temetőbe járáshoz való viszony, csak az öregek ragaszkodnak a napi rítushoz. Ennek árulkodó jele a sír lábához eszkábált pihenőpad, ahonnan az ismerősök jövés-menését is figyelni lehet. A fiatalabbaknál, vagy akiknek a munkája nem engedi meg a sűrű temetőlátogatást, egyre hosszabb szünetek következnek el, a sírok gondozását, a tavaszi beültetést és a nyári viráglocsolást rábízzák a temetőszolgákra.

A gyászév elmúltával öregbítheti a sírt márvány vagy műkö. Olykor csúf és ízléstelen építmények nőnek a szeretett sírhalom fölé, szögvasból hegesztett fejfa vagy horganyzott bádogból készült oldalfal. A szegénység ezen emlékművei szemlátomást tért hódítottak a kanizsai temetőben is.

Részlet *A kanizsai hidegház* című készülő regényből

A mohos, besüppedt kripták kőfedelét évtizedek ólma nyomja lefelé. Saját szememmel láttam, hogy néhol még látszanak a koporsódeszkák maradványai, ahogy a végek csücskén megcsillan a por.

Ezekon a régi, félreCAPOTT és kicsorbult köveken rajta ül a felejtés.

„Temetésen megjelenni, ez a legnehezebb számomra, még ha ezzel nem vagyok is egyedül a világon”, súgtam oda a Bátyámnak sokadszor is, minden lelkierőmet összeszedve Anyánk ravatalánál a Hidegházban az egymásra utaltság szorításában.

„Novemberi halott leszek, akárcsak az Apátok” – szólt hozzánk egyszer Anyánk, megigazítva a hajkoronáját, amikor az életkörülményeit még elviselhetőnek érezte. *„A levegőt ólomszürkére festi majd a kezdődő hideg, de nyomokban ki-kisüt a Nap. Ha a szertartás alatt kinéztek a Hidegház kapuján, kémléljétek az Eget; segíthet rajtatok. Nekem ott már nem lesz erőm, és semmiféle poggyászt nem akarok átvinni a túlvilágra.”*

Fények között temettük el Anyánkat, mert ez kijárt neki. A szertartás a római katolikus egyház liturgiájának megfelelően történt, igen mértéktartó keretek között. A ravatal oldalában álltunk; azok, akik a kórházi kápolnában is összegyűltünk, másfél órával azelőtt, a lelki üdvéért tartott szentmisén. A két kezemen megszámlolhattam volna, hogy hányan lehettünk – néhány ismeretlen imádkozni betérőt leszámítva – Isten e kicsinyke hajlékában, ahová a kórtermekből a gyógyulásukért fohászoló betegek szabadon bejárhattak. Örülnék, ha azt mondhatnám, vigaszt keresni jöttünk a misére, de ez közel sem volna igaz, nem fedné a valóságot. Akkori szontyolodottságunkat semmi sem enyhíthette; az járt az eszünkben, hogy röviden, szeretetben, békességben végezhessük el kötelességünket.

Árvák lettünk, végérvényesen, és ez az érzés egyre inkább kitöltötte az aznapot. Hullámzó félelem feszített. A fájdalom mindent összekevert bennünk.

Az üresség koppanása a megkeményedett őszi földön.

2.

A temetőt még a hatvanas években is szokás volt Kanizsán a Móger-kertnek hívni, a sírkertet ugyanis több nemzedéken keresztül a Móger család gondozta. Sírt ástak és temettek, így nincs kanizsai család, amely elkerülhette volna őket. Én Anyámat sokszor hallottam a Móger-kertről beszélni, főleg azután, hogy a Teleki utca kereszteződésébe költözött a „Mógerek” kései utódja, egy halottmosdató ember, valamelyik környékbeli faluból. Kiskoromban mély benyomást tett rám ez a furcsa szerzet. Asszony és gyerekek nélkül jött, Somogyból. Nem tudni, mi lett a feleségével, hol futhatott zátonyra a házasságuk, de a halottmosdató már ágrólszakadtként érkezett, ha nem is a legrosszabb fajtából. A fejbőréen sebek éktelenkedtek, haja kihullott, csak néhány csomó nőtt le a tarkójáról a nyakába. Az arcára ezernyi ráncot vésett a nélkülözés; még nem töltötte be az ötvenet sem, amikor a pusztulás nyomai végérvényesen kiültek rá. Túl volt már azon, hogy bármit várjon maradék életétől. Mindig szutykos, rongyos ruhája úgy nézett

ki, mint egy madárijesztő a kerti veteményes mellől. Akárhonnan jött, részegen csalinkázott, földöntúli bódulatban; a belőle áradó szörnyű pálinkabűz, összevegyülve a fagygyertya komor temetőszagával jó messziről elárulta őt. Mégsem keltett félelmet, mert földi gyarlóságát egy másodpercig sem titkolta, nem úgy, mint mások a környékről. Csúnyán beszélt; nem is beszélt, hanem szinte sipákolta, amit mondott, folyékony káromkodásból állt. A halottmosdató embert azért is messzire elkerülték, mert híre ment, hogy „bizonyos kíváncsiskodó” örömet talál abban, hogy halottakat mosdat és öltöztet.

Amikor az esővíz áztatta a kőkereszt festett gipszszenjtjeit, és vékony csíkban vászni kezdtek a szobrok, azt mondták rá, a szenteket megjelenítő figurák megkönnyezik a friss halottakat. Ez a rozoga halottmosdató alak se húzta sokáig: az ő teste hamarabb vásott el a gipszalakokénál. A halála állítólag babonás félelmet keltett a temetői személyzet körében, úgyhogy senki sem vállalkozott rá, hogy elvégezze a mosdatását és öltöztetését, hogy holtában ünneplőben kerüljön a Földbe.

Néha nincs tudatában az ember annak, hogy kinek mivel tartozik.

3.

A mise kezdetére vártunk a komor, kupolás csöndben az első padsorban, *ketten egyedül* a Bátyámmal, ünneplőbe öltözve a gyász fekete színével. Az ülőkék vánkosan néha megcsillant egy-egy fénysugár. Az eleven kinti világ. Amikor a templom félhomályos oldalából az oltár elé lépett a pap, szemembe tűnt, hogy a bal kezén karikagyűrűt visel. Az egész szertartás alatt ez a szokatlan jelenség kötötte le a figyelmemet. Anyánk egy gyermekkori sérelme miatt került a papokat; templomba nem járt, és porhintésnek nevezte mindenféle egyház tanítását. „Lelkem rajta!” – szokta mondogatni. Még a Vécsey utcai elemiben történt, hogy teniszlabdaszedés közben megütötte egy papnövendék. Ez az élmény töményen, egy életen át megmaradt benne. Az egyházi szertartáshoz a családi hagyományokra hivatkozva, noha neki sem volt inyére, a Bátyám ragaszkodott.

Az őszes hajú, hatvanas éveit járó pap háziiorvosi állást hagyott ott, hogy Isten szolgálatába szegődjön.

November tizenegyedik volt, az őszi utolsó aranyló sugarai kísérték Anyánk hamvait. Kétezer-tizenegy tizenegyedik hó tizenegyedik, szinte csupa egyes szám. A sír fölött csak néhány rövid mondat hangzott el; kértük a papot, hogy a szavak ne tessék maguk alá Halott Anyánkat. A sírszolgák hamar következtek; a maroknyi gyászoló a szemével követte irdatlan munkájukat. A kriptáborítófedele félig hátra volt tolván, ezen résen keresztül helyezték el a mahagóni dobozt, amely a hamvakat tartalmazta. Odahajoltam, és egy darab földet dobtam rá. A koszorúk és csokrok egyvelege ünnepélyességet árasztott. Volt néhány fölirat nélküli, fekete szalaggal átkötött, közepes nagyságú koszorú vörös és fehér rózsaféjekkel díszítve. Csak Anyánktól érdeklődhettünk volna az eredetük iránt, csak ő ismerhette a küldőiket, őt azonban nem kérdezhettük: szemünk előtt zárult be mögötte az Égi Kapu.

Mielőtt szétszéledtünk volna a temető kijáratánál, a Bátyámmal még a temetkezési vállalkozás irodájába mentünk, amely egy alacsony épületben található, más, hasonló célú irodák mellett még a temető területén, a MAORT-telep felőli oldalon, ott, ahol temetőlátogatásaink véget értek, és utunk az árnyas vagy a hópaplannal borított Sétakerten vezetett tovább, az évszaktól függően.

A hamvasztásról készült tanúsítványt kértük ki.

Ebből tudtuk meg, hogy az *esemény* az előző nap Sárváron zajlott le, és az okirat akkurátusan föltüntette a pontos időpontot is; 10.10 perc és 14.01 perc között történt.

Az út nem vezet sehová. Illetve talán mégis. Mi következik.

„Ne feledd – szolt valaki az árnyékból hozzám –, az irodalomban nincs arra szabály, hogy miről lehet írni. Voltaképpen semmire sincsen szabály, és az élet bizonyos helyzeteiben sincsen. Csak úgy legyen megírva, ahogy még senki nem tette azelőtt.”

4.

A Bátyám Kanizsához láncolt helyi érdekű utazó maradt a haláláig, de hát mindenki ott hal meg, ahol a hazája van.

Kanizsa déli település, sűrű hőséggel izzik a kánikulában. A földet ezernyi láthatatlan szál köti az Éghez. Csak a szép díszkutatat hiányolom a kiszikkadt és füledt levegőjű terekről. A vezetékes víz elterjedésével az utcai kutakat leszerelték, elnyelte őket a modernizáció, és eltűntek a földszintes házakkal együtt. Elevenembe vág ez a pusztítás, mert nem kellett volna így történnie. Bánom, hogy csak emlékeimben élhetnek a leheletnyi utcák és az örökké csordogáló közcsapok, ahová kijártak az emberek egymással megbeszélni a híreket. Kanizsán olyan sok a fenyő és tujabokor, hogy a szétáramló zöld nyári melegben mediterrán hangulatot kölcsönöz a városnak. Elcsodálkozom, hogy többszöröse a számuk, mint a lombhullató fáknek vagy cserjéknek, pedig abból is van épp elég az utakon és köztereken. Nem tudom, mikor és honnan került ide ez a rengeteg zöld, és mikortól vált tudatossá a telepítésük. Vagy én mikortól figyeltem föl rájuk, melyik külföldi utazásom óta ütötte meg a szememet? Vajon amikor itt éltem, miért nem vettem észre őket? Miért csak azután, hogy elhagytam a várost? Miért csak a diófák meg a körtefák emlékét őrzöm, miért csak a Sétakert jegenyéi és tölgyei térnek vissza álmaimban vagy nosztalgikus hajnalaimon, amikor a korai ébredést megsínyli a lelkem? Hagyom, hogy ez a kérdés ne foglalkoztasson, inkább átadom magamat a szépnek, amit ezek a növények sugároznak köröskörül. Az én városomban. Megfigyeltem, hogy az emberek a házuk elé, a közterületekre is kiültetik az örökzöldeket, mindenhová, ahol csak egy talpalatnyi földet találnak a járda mellett vagy az útszélen. Néhol gondos odafigyeléssel sövényet húznak belőlük, ezek nagy esőzések után órákig csuromvizesek, és frissességet árasztanak magukból. Szinte zsong a város a zöldektől.

Ez lenyűgöz.

A Bátyám olyan ember volt, akinek aranypénzek teremtek a lépései nyomában. 2012. június harmadikán, vasárnap este hirtelen szívhalálban halt meg.

Hazavitte a halált. Tisztes távolba tőlem, hiszen a megelőző napokat együtt töltöttük Pesten; a legtöbbit a Matild Sobieski utcai lakás mélyén időztünk, földidézve a régmúlt családi ügyeket; utólag azt gondolom, hogy odavontuk magunkhoz a halál halvány árnyékát is régi fényképek közt tallózva. Amikor ezeket a sorokat írom, meg mernék esküdni rá, hogy így történt. A múlt labirintusaiban való járkálásnak sohasem éreztük a kockázatát, pedig megvolt, csak nem vettük észre. Azt hittük, hogy örökkön időnkig jól kijövünk ezzel a sok veszélyt tartogató rejtvényfejtéssel, és minden olyan lesz végül, amilyennek mi szeretnénk látni. Az emlékezés, a múlt faggatása vajon kihágás az étellel szemben, amiért súlyos árat kell fizetnünk – kérdezem *azóta* megszégyenültem magamtól.

Halála másnapján a halottas háznál eltöltött rövid idő után mindjárt a Temetőbe siettünk a párommal; a végtisztessége körüli elkerülhetetlen ügyintézés kötelessége hárult rám. Hét hónapon belül kétszer kell kibontani a sírt, eltolni róla a kőfedeleket, megmutatni a sírásónak az urna helyét, hogy oda, pontosan Anyánktól egy arasznyira a Hidegház irányába kérem majd elhelyezni. Ahogy az agyagos földet néztem, belém hasított a fölismerés, hogy ebben a pillanatban esett el Kanizsa végleg a számomra. Hiába rendelkezem 2043-ig ennek a földdarabnak a tulajdonjogával, hiába az enyém a családi sírbolt néhány köbméterre, képtelen vagyok megszabadulni a veszteségérezettől. Olvasom a neveket a márványlapon. Életem térképén a kitörölhetetlen megállókat. Itt nyugszik az Öregapám és a Nagymamám, az Anyám, az Apám, és ide kerülnek most már a Bátyám hamvai is.

A gyászszokások csak nem akar véget érni.

A temetőgondnokságon, a számítógépes adatfelvétel procedúrája után az adminisztrátor firtató pillantások kíséretében száraz hangon közölte, hogy a kiemelt parcellában lévő sírban még egy urnának és két koporsónak van hely. „Ha temetkezni akar”, tette hozzá, majd elém csúsztatott egy ezüstbetűkkel nyomott névjegykártyát valamelyik kőfaragó ismerősének a címével, és némi kétértelműséggel elnyújtva a szavakat kitessekkelt a helyiségéből: „arra az esetre, ha szüksége lenne rá”, hallottam a hátam mögül.

Már nem rettentem meg ezen.

Miközben elhagytam a kopott kis irodát, ellenszegülés nélkül treníroztam magamat az elkövetkező életemre: „*Hát, ez az én »hazai« örökségem, amely immáron végeérvényesen a temetőkerítésen belülre került.*”

Június nyolcadika már kánikulai nap volt abban az évben, amikor a Bátyámat temettük, égtek a tuják az erős déli fényben, és a sudár fenyők is levegő után kapkodtak az átforrósodott sírkövek között. A temetőben, a sírok között, számtalan tuja, fenyő és egyéb örökzöld található. Ott gubbasztanak a kisebbek a sírkövek mellett; a hajtásnak indulók fölcsúcsosodnak az Égig. Van, hogy erős törzsük már

fává magasodott, alattuk több sírhalom is árnyékra lel a kánikulai hőségben, és a vágott virágok is tovább megőrzik frissességüket a vázákban.

A kanizsaiak érzelmesen kötődnek a temetőhöz, gyakran kijárnak a Halottaikhoz.

(A Bátyám álmaiból a sírnál)

A tavaszi álmok villanásszerűek és falánkak, mint az idő robbanásai, mint a serkenő fű és a májusi kizöldülő határ a zalai lankákon. Valahogy úgy törtek ránk, mint amikor a gyümölcsfák közé kifeszített kötelekre kitergetett száradó ruhákat és öles lepedőket föllebenti a szél, és egy kicsiny résnyre megvillan a mögöttes világ.

A nyári álmok a kerthez fűződtek, és szerencsés esetben az aranyló messzeségbe ringattak el: amikor például a mesékben a madárlátta kenyérről olvastam, a madárlátta kenyér megjelent az álmomban. Kint az udvari fonott asztalon találtunk egy kővé dermedt kenyeret. Mindjárt tudtam, hogy azt a kenyérdarabot madár látta, és a csőrében hozva pottyantotta le. A kenyér olyan kemény volt, hogy több száz éves lehetett. Még valamelyik nagyon távoli ükapám asztaláról vagy a tarisznyájából kerülhetett ide. Mindjárt arra gondoltam, hogy ebből a kenyérből nem etethette a családját, mert az egész rokonságnak kitöredezett volna a foga, és akkor mindegyikük elpusztul, mert vajon mivel rághattak volna? Ez az őszöm reggeltől estig a határban kaszált, valahol az Alpok napszitta lejtőjén, és csak kis időközökre húzódott be valami katonaságtól levetett ponyvatető alá hűsölni.

A közelítő őszenben az első álmok még sejtetőek; horgolt terítő nyújtózkodik a sötétben, az udvari szobánkban motozó nesz, jár az óra, nagymutatója az álom peremén sejtelmesen üti az egészeket. A fölnégyelt ablaktáblára rázuhan egy Égitest szemcsés árnya, rezeg, rezeg rajta a fény. Szemben, túl a kerten, az összetapadó levegő vibráló, fekete tömb, az árnyak úgy merednek föl valahol a messze-sötétség mélyén, mintha az Üveghegyen is túl volnának. Az éjszaka lassú homokjában megcsillan fémesen a víz, kint ptyereg a felhő, nedvesség és marasztaló csend honol mindenütt. Még nincs csontig hatoló hideg, még alig-alig celofánosodik a tócsák teteje.

Még nem látni a természet tévútjait sem.

Csak az idő érezteti velünk elveszettségünket és szorongásunkat.